

طراحی یک الگوریتم جدید برای مساله کوتاهترین مسیر با داده های فازی در شبکه

¹ ایرج مهدوی ، ² راحله نوری فر ، ³ آرمغان حیدرزاده ، ⁴ سید میثم عمادی

چکیده:

مساله کوتاهترین مسیر از بنیادی ترین و شناخته شده ترین مسائل بهینه سازی ترکیباتی و تئوری شبکه به شمار می رود ، که در دهه گذشته به خاطر کاربرد های فراوان آن در مسیر یابی ، مخابرات ، حمل و نقل ، زمانبندی و ... توجه بسیاری از محققان را به خود جلب نموده است . در یک مساله کلاسیک ، مسیر با کوتاهترین طول از میان مجموعه محدودی از مسیرها مد نظر می باشد . در دنیای واقعی طول هرکمان در یک شبکه ممکن است بیانگر زمان ، هزینه یا فاصله باشد. از آنجائی که در عمل از عدم قطعیت نمی توان اجتناب نمود ، معمولا طول کمان ها ، نمی توانند به صورت قطعی بیان شوند. بنابراین استفاده از داده های فازی منطقی به نظر می رسد. در این مقاله یک الگوریتم جدید جهت یافتن کوتاهترین مسیر از گره مبدا به هر گره دیگر پیشنهاد شده است . از ویژه گی های این الگوریتم محاسبه طول کوتاهترین مسیر (SPL) و کوتاهترین مسیر (SP) منطبق با آن با هر نوع عدد فازی پیوسته اعم از مثلثی و دوزنقه ای می باشد . این الگوریتم ضمن کاهش محاسبات ، فاقد پیچیده گیهای تابع عضویت نیز می باشد.

کلمات کلیدی:

مساله کوتاهترین مسیر ، شبکه ، مجموعه فازی

A New Algorithm For The Fuzzy Shortest Path Problem With Fuzzy Arc Lengths In A Network

Iraj Mahdavi, Rahele Nourifar, Armaghan Heidarzade, S.Meisam Emadi

Abstract

The shortest path problem is a classical and fundamental network optimization problem. It has received researchers' attention over two recent decades. it is important to many applications such as communication, transportation, scheduling and routing .

The classical problem seeks to select a path with minimum length, from a finite set of path. In real world problem, arc lengths represent traveling, time, cost, distance or other variables. However, in practice, uncertainty cannot be avoided, and usually, the arc lengths cannot be determined precisely. In this paper, we discuss the shortest path problem from a specified node to every other nod on a network in which a positive fuzzy quantity is assigned to each arc as its arc length. We propose a new algorithm to deal with the fuzzy shortest path problem. We have developed an algorithm based on Dijkstra's algorithm to find the fuzzy shortest path problem with its arc lengths as triangular number.

¹ عضو هیات علمی دانشگاه علوم و فنون مازندران، irajarash@rediffmail.com

² دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع دانشگاه علوم و فنون مازندران، ra_noorifar@yahoo.com

³ دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع دانشگاه علوم و فنون مازندران، armaghan6116@gmail.com

⁴ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان sme_emadi@yahoo.com

Keyword:

Fuzzy Shortest Path Problem, Network, Fuzzy Set

۱. مقدمه

مساله کوتاهترین مسیر یکی از شناخته شده ترین مسائل بهینه سازی ترکیباتی می باشد. در مسائل کلاسیک، یک مسیر با طول مینیمم از میان تعداد مشخصی مسیر تعیین می شود. در یک شبکه واقعی طول کمان ها نشان دهنده زمان مسافرت، هزینه، فاصله و یا سایر متغیرها می باشد. در عمل از عدم اطمینان نمی توان اجتناب نمود لذا معمولاً طول کمانها را نمی توان به صورت دقیق تعیین نمود. به عنوان مثال اگر طول کمانها نشان دهنده زمان مسافرت باشد عوامل مختلفی مانند ترافیک، تصادف یا شرایط آب و هوایی، منجر به عدم اطمینان در زمان مسافرت می شود. در چنین موقعیت هایی مساله کوتاهترین مسیر فازی، ملموس تر به نظر می رسد. به منظور پیشنهاد یک الگوریتم برای حل چنین مسائلی، با روش های اولویت بندی بین مقادیر فازی روبه رو می شویم. اولویت بندی اعداد فازی از نکات قابل تأمل در مبحث کوتاهترین مسیر می باشد. مطالعات زیادی در زمینه اولویت بندی اعداد فازی صورت گرفته است. از جمله آنها می توان از [3] نام برد. وی اعداد فازی را با استفاده از مجموعه ماکزیمم و مینیمم اولویت بندی نمود. [6, 7] نیز یک روش اولویت بندی را با استفاده از تئوری احتمالات معرفی نمودند. اولویت بندی اعداد فازی همچنین توسط [2,5,4,8] مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. بنابراین مساله کوتاهترین مسیر فازی در دو دهه اخیر توجه بسیاری از محققان را به خود جلب نموده است و رویکردهای مختلفی برای حل این مساله با اعداد فازی توسط [1,9,10,11,12,13,14,15] مورد بررسی قرار گرفته است.

در این مقاله جهت حل مساله کوتاهترین مسیر فازی بر اساس الگوریتم دیجسترا، یک الگوریتم جدید پیشنهاد شده است. از ویژه گی های این الگوریتم محاسبه طول کوتاهترین مسیر (SPL) و کوتاهترین مسیر (SP) منطبق با آن با هر نوع عدد فازی پیوسته اعم از مثلثی و دوزنقه ای می باشد. این الگوریتم ضمن کاهش محاسبات، فاقد پیچیده گیهای تابع عضویت نیز می باشد. این مقاله در پنج بخش به صورت زیر سازماندهی شده است: در بخش دوم، به برخی مفاهیم و تعاریف اولیه مجموعه های فازی و شبکه فازی که در این مقاله از آنها استفاده شده است، می پردازیم. در بخش سوم، الگوریتم پیشنهادی ارائه و در بخش چهارم با یک مثال کلاسیک کارایی این روش نشان داده شده و نهایتاً در بخش پنجم، نتیجه گیری، صورت گرفته است.

۲. تعاریف و مفاهیم اولیه

۲-۱. مجموعه های فازی

در این بخش ابتدا مجموعه های فازی و سپس اعداد فازی مثلثی معرفی و اعمال جبری و تکنیک های مقایسه بین این اعداد مورد بحث قرار می گیرد.

فرض کنید X ، یک مجموعه مرجع دلخواه باشد. برای هر زیر مجموعه A از X ، یک تابع از X به $\{0, 1\}$ به صورت زیر می توان تعریف کرد

$$\chi_A(x) = \begin{cases} 1 & x \in A \\ 0 & x \notin A \end{cases}$$

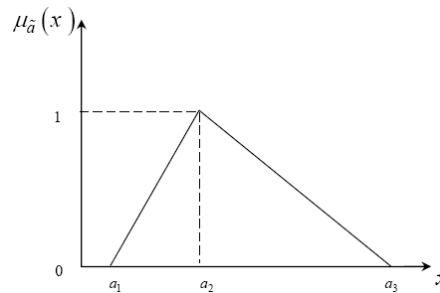
حالا اگر برد تابع فوق را از مجموعه $\{0, 1\}$ به بازه $[0, 1]$ توسعه دهیم، یک تابع خواهیم داشت که به هر x از X ، عددی را از بازه $[0, 1]$ نسبت می دهد. این تابع را تابع عضویت A می نامیم. اکنون A دیگر یک مجموعه χ معمولی نیست بلکه چیزی است که آن را یک مجموعه χ فازی می نامیم (به طور دقیق تر، یک زیر مجموعه فازی از X). بنابراین یک مجموعه χ فازی A ، مجموعه ای است که درجات عضویت اعضا آن می تواند به طور پیوسته از $I = [0, 1]$ اختیار شود. این مجموعه به طور کامل و یکتا توسط یک تابع عضویت که آن را با $\mu_A(X)$ نشان می دهیم مشخص می شود؛ تابعی که به هر عنصر از X ، یک عدد را از بازه $[0, 1]$ به عنوان درجه χ عضویت آن عنصر در مجموعه χ فازی A نسبت می دهد. نزدیکی مقدار $\mu_A(X)$ به عدد یک نشان دهنده χ تعلق بیشتر X به مجموعه χ فازی A است و بالعکس نزدیکی آن به صفر نشان دهنده χ تعلق کمتر X به A است. به لحاظ شهودی $\mu_A(X)$ را می توان درجه χ پذیرش ما در قبول x به عنوان عضوی از A در نظر گرفت. در حالت جدی چنانچه x کاملاً در A عضو باشد داریم $\mu_A(X) = 1$ و چنانچه اصلاً در A عضو نباشد داریم $\mu_A(X) = 0$. پس مجموعه های معمولی و توابع نشانگر آنها، حالت های خاصی از مجموعه های فازی و توابع عضویت آنها هستند.

۲-۲. اعداد فازی مثلثی

یک عدد فازی مثلثی با نماد $\tilde{A} = (\alpha, \beta, \gamma)$ با تابع عضویت

$$\mu(x) = \begin{cases} 0 & x < \alpha \\ \frac{x-\alpha}{\beta-\alpha} & \alpha < x < \beta \\ \frac{\gamma-x}{\gamma-\beta} & \beta < x < \gamma \\ 1 & x > \gamma \end{cases}$$

نمایش داده می شود. نمایش گرافیکی عدد فازی مثلثی در شکل (۱) نشان داده شده است.

شکل (۱) نمایش گرافیکی یک عدد فازی مثلثی

اگر $\tilde{A} = (\alpha_1, \beta_1, \gamma_1)$ و $\tilde{B} = (\alpha_2, \beta_2, \gamma_2)$ دو عدد فازی مثلثی باشند. مجموع فازی این دو عدد به صورت زیر به دست می آید:

$$\tilde{A} \oplus \tilde{B} = (\alpha_1 + \alpha_2, \beta_1 + \beta_2, \gamma_1 + \gamma_2)$$

برای به دست آوردن فاصله بین دو عدد فازی مثلثی نیز داریم:

$$d_{(\tilde{A}, \tilde{B})} = \sqrt{(\alpha_1 - \alpha_2)^2 + (\beta_1 - \beta_2)^2 + (\gamma_1 - \gamma_2)^2}$$

۲-۳. کوتاهترین مسیر در شبکه فازی

یک شبکه از مجموعه متناهی شامل گره ها و کمانها تشکیل شده است. هرکمان به صورت جفت مرتب (i, j) نمایش داده می شود. که i, j دو گره متفاوت می باشند. طول کمان، فاصله از گره i به گره j می باشد. که با نماد $l(i, j)$ و $L(i, j)$ به ترتیب برای حالت های قطعی و فازی نشان داده می شود. که $L(i, j)$ طول فازی کمان نامیده می شود. مسیر P_{rv} ، مسیر های موجود از گره r به گره v می باشد. که می تواند بیش از یک مسیر بین این دو گره وجود داشته باشد.

طول مسیر بانام $l(P_{rv}) = \sum_{(i, j) \in P_{rv}} l(i, j)$ و $L(P_{rv}) = \sum_{(i, j) \in P_{rv}} L(i, j)$ به ترتیب نشان دهنده طول های

قطعی و فازی می باشند.

کوتاهترین مسیر، مسیری است که $l(P_{rv})$ و یا $L(P_{rv})$ در بین مسیر های موجود از گره r به گره v ، کمترین مقدار را دارا باشد. طول کوتاهترین مسیر موجود از گره r به گره v ، $I_{\min}(P_{rv})$ مینیمم $l(P_{rv})$ و طول فازی کوتاهترین مسیر $L_{\min}(P_{rv})$ ، مینیمم $L(P_{rv})$ می باشد. در این مقاله برای نشان دادن طول کمان در یک شبکه از اعداد فازی مثلثی استفاده شده است. به عنوان مثال، ممکن است فردی بگوید که طول کمان از گره i به گره j معمولاً b دقیقه می باشد، اما برحسب اتفاق و به واسطه عوامل پیش بینی نشده ممکن است کمتر از c و یا بیشتر از a دقیقه نیز باشد. برای در نظر گرفتن چنین حالت هایی استفاده از اعداد فازی مثلثی جهت نشان دادن طول کمان در شبکه منطقی به نظر می رسد. از آنجائیکه مساله کوتاهترین مسیر فازی دربر گیرنده مقایسه بین طول مسیرها می باشد، یک روش اولویت بندی مناسب برای

مقایسه اعداد فازی در مساله ضروری به نظر می رسد. بدین جهت مساله کوتاهترین مسیر فازی کاملاً از مساله با داده های قطعی متفاوت می باشد

در این مقاله جهت حل مساله کوتاهترین مسیر فازی بر اساس الگوریتم دیجسترا، یک الگوریتم جدید پیشنهاد شده است. از ویژه گی های این الگوریتم محاسبه طول کوتاهترین مسیر (SPL) و کوتاهترین مسیر (SP) منطبق با آن با هر نوع عدد فازی پیوسته اعم از مثلثی و دوزنقه ای می باشد که به بحث بر روی اعداد فازی مثلثی بسنده کرده ایم.

۳. الگوریتم پیشنهادی

فرض می کنیم شبکه ای با طول کمانهای فازی در اختیار دارید. هدف تعیین کوتاهترین مسیر فازی و کوتاهترین طول منطبق با آن مسیر از گره مبدأ به گره مقصد می باشد. در این بخش برای دستیابی به هدف مذکور، الگوریتم جدیدی را با استفاده از الگوریتم دیجسترا ارائه داده ایم.

قدم ۱: به گره S بر چسب دائمی $[0, (-)]$ را اختصاص می دهیم که $\bar{0}$ عدد فازی صفر و $(-)$ نشان دهنده این است که گره S گره مبدأ است

$$T = \{a_i \mid i = 1, \dots, n\}$$

$$P = \emptyset$$

مجموعه T مجموعه ی گره های موجود و مجموعه P مجموعه ی گره های دارای بر چسب دائمی، در شبکه می باشند.

قدم ۲: اگر مجموعه T ، تهی است به قدم ۹ برو.

قدم ۳: از مجموعه T گره هایی را که کلیه گره های متصل به یال های ورودی به آنها دارای برچسب دائمی باشند را انتخاب کنید و در مجموعه A قرار دهید.

$$A = \{j \in T \mid (i, j) \in E, i \in P\}$$

قدم ۴: اگر مجموعه A ، تهی است به قدم ۲ برو در غیر اینصورت گره j را به دلخواه از مجموعه A انتخاب نمایید و بر چسب های موقت ممکن (N_{ij}) را به آن اختصاص دهید.

$$N_{ij} = [\tilde{d}_{sj}, k]$$

که k گره ماقبل گره z ام و \tilde{p}_k طول برچسب دائمی گره k ام و \tilde{l}_{kj} طول یال (k, j) متصل به گره z ام و $\tilde{d}_{sj} = \tilde{p}_k + \tilde{l}_{kj}$ نشان دهنده طول این برچسب موقت می باشد.

قدم ۵: اگر گره z ام تنها یک برچسب موقت داشت همان برچسب را دائمی کنید در غیر اینصورت طولهای ایده آل مثبت (PIL) و منفی (NIL) مربوط به گره z را تعیین کنید.

$$PIL = \tilde{\lambda}_{\min}$$

$$NIL = \tilde{\lambda}_{\max}$$

که $\tilde{\lambda}_{\min}$ ، مینیمم مقدار ساپورت راست و $\tilde{\lambda}_{\max}$ ماکزیمم مقدار ساپورت چپ اعداد فازی \tilde{d}_z می باشد.

قدم ۶: به ازاء تمام برچسب های موقت، فاصله \tilde{d}_z را از طولهای ایده آل مثبت (PIL) و منفی (NIL) تعیین کنید

$$d_i^+ = \sqrt{\sum (\tilde{d}_j - \tilde{\lambda}_{\min})^2}$$

$$d_i^- = \sqrt{\sum (\tilde{d}_j - \tilde{\lambda}_{\max})^2}$$

قدم ۷: ضریب نزدیکی (CC_i^*) را برای تمام برچسب های موقت محاسبه کنید.

$$CC_{i^*} = \frac{d_i^-}{d_i^+ + d_i^-}$$

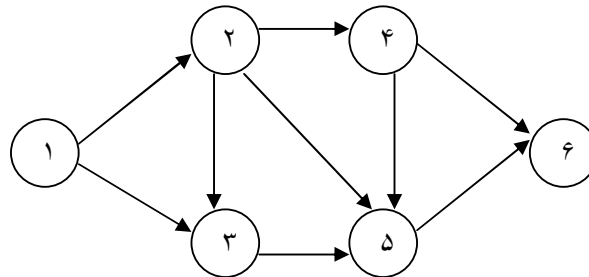
قدم ۸: برچسبی را که دارای بیشترین مقدار CC_{i^*} است را به عنوان برچسب دائمی گره j ام در نظر بگیرید و آن را از مجموعه T خارج و در مجموعه P قرار دهید و به قدم ۴ بروید.

$$\begin{aligned} A &= A \setminus \{j\} \\ T &= T \setminus \{j\} \\ P &= P \cup \{j\} \end{aligned}$$

قدم ۹: طول کوتاهترین مسیر در شبکه برابر \tilde{P}_n ، طول برچسب دائمی گره مقصد، است و کوتاهترین مسیر در شبکه را از روش برگشت به عقب تعیین کنید به این ترتیب که از گره مقصد شروع کنید، با توجه به برچسب دائمی آن، گره ماقبل آن را تعیین نمایید و با در نظر گرفتن برچسب دائمی این گره، گره قبلی. این روند را ادامه دهید تا به گره مبدا برسید.

۴. مثال عددی

یک شبکه فازی با طولهای فازی مثلثی در شکل ۲ نشان داده شده است. الگوریتم پیشنهادی را برای محاسبه طول کوتاهترین مسیر و کوتاهترین مسیر در شبکه مفروض اجرا می کنیم.

شکل (۲)

فرض کنید طول کمانها به صورت زیر باشد.

$$\begin{aligned} L(1,2) &= (33,45,50) & L(1,3) &= (42; 57; 61) \\ L(2,3) &= (50; 52; 61) & L(2,4) &= (56; 58; 72) \\ L(2,5) &= (51; 79; 85) & L(3,5) &= (43; 55; 60) \\ L(4,5) &= (32; 40; 46) & L(4,6) &= (88; 92; 134) \\ L(5,6) &= (75; 110; 114) & & \end{aligned}$$

به گره $s=1$ برچسب دائمی $[-, \bar{0}]$ را اختصاص می دهیم و

$$T = \{2, 3, 4, 5, 6\}$$

$$P = \emptyset$$

$$A = \{2\}$$

در این مرحله از مجموعه T ، تنها گره ۲ در مجموعه A قرار می گیرد.

نشانه‌های مختلفی را که گره ۲ می تواند داشته باشد را تعیین می کنیم.

$$N_{12}: [(0,0,0)+(33,45,50),1] = [(33,45,50),1]$$

چون فقط یک نشان به گره ۲ تخصیص داده شده است، همان نشان به عنوان برجسب دائمی گره ۲ می باشد.

$$A = A \setminus \{2\} = \emptyset$$

$$T = T \setminus \{2\} = \{3, 4, 5, 6\}$$

$$P = P \cup \{2\} = \{2\}$$

در این مرحله از مجموعه ی T ، گره ۳ و ۴ در مجموعه A قرار می گیرد.

$$A = \{3, 4\}$$

گره ۳ را از مجموعه A در نظر می گیریم و نشانهای مختلفی را که می تواند داشته باشد، تعیین می کنیم.

$$N_{13}: [(0,0,0)+(42,57,61),1] = [(42,57,61),1]$$

$$N_{23}: [(33,45,50)+(50,52,61),2] = [(83,97,111),2]$$

طولهای ایده آل مثبت و منفی را در این عبارتند از:

$$PIL = (32, 32, 32)$$

$$NIL = (134, 134, 134)$$

فاصله طول نشانهای N_{13} و N_{23} را از طولهای ایده آل مثبت PIL و ایده آل منفی NIL تعیین می کنیم.

ضریب نزدیکی را برای طول نشانهای N_{13} و N_{23} محاسبه می کنیم.

نتایج حاصل از محاسبات برای گره ۳، در جدول (۱) آورده شده است. با توجه به این جدول برجسب دائمی گره ۳، $[(42,57,61),1]$ انتخاب

می شود.

گره	نشانهای میمکن	PIL	NIL	d_i^+	d_i^-	CC_{i^*}	رتب	برجسب دائمی
۴	$N_{14}: [(42,42,42),1]$ $[(33,45,50)+(56, 58, 72),2]= [(89,103,122),2]$	(111,111,111)	-	24.21	100.88	0.8065	1	[(89,103,122),2]
	$N_{15}: [(33,45,50)+(51; 79; 85),2]= [(84,124,135),2]$			64.82	100.40	0.61	2	
۵	$N_{25}: [(42,57,61)+(43; 55; 60),3]= [(85,112,121),3]$	(84,84,84)	(168,168,168)	46.41	110.61	0.70	1	[(85,112,121),3]
	$N_{35}: [(89,103,122)+(32; 40; 6),4]= [(121,143,168),4]$			109.1	53.235	0.33	3	
	$N_{16}: [(89,103,122)+ (88; 92; 134),4]= [(177,195,256),4]$			103.6	99.81	0.49	2	
۶	$N_{26}: [(85,112,121)+(75; 110; 14),5]= [(160,222,235),5]$	(160,160,160)	(256,256,256)	97.31	103.98	0.52	1	[(160,222,235),5]

جدول (۱)

به همین ترتیب برای گره های ۴ تا ۶ نیز مراحل الگوریتم را انجام می دهیم و برجسب دائمی آنها را تعیین می کنیم. محاسبات انجام شده به این منظور در جدول (۲) نشان داده شده است. با توجه به نتایج محاسبات انجام شده ، طول کوتاهترین مسیر در شبکه مفروض (160,222,235) می باشد و با توجه به قدم ۹ الگوریتم پیشنهادی، کوتاهترین مسیر ، مسیر ۶-۵-۳-۱ می باشد .

جدول (۲)

۵. نتیجه

مساله یافتن کوتاهترین مسیر فازی از یک گره مشخص به هر گره دیگر یکی از پر کاربرد ترین مسائل شبکه می باشد. در این مقاله یک الگوریتم برای حل مسائل کوتاهترین مسیر روی یک شبکه با طول کمانهای فازی بر اساس الگوریتم دیجسترا پیشنهاد شده است. این الگوریتم برای شبکه هایی با طول کمان فازی مثلثی و فازی دوزنقه ای کاربرد دارد . از ویژه گی های این الگوریتم محاسبه طول کوتاهترین مسیر (SPL) و کوتاهترین مسیر (SP) منطبق با آن با هر نوع عدد فازی پیوسته اعم از مثلثی و دوزنقه ای می باشد . این الگوریتم ضمن کاهش محاسبات ، فاقد پیچیده گیهای تابع عضویت نیز می باشد.

مراجع

- [1].Blue, M., B. Bush, and J. Puckett. (2002). "Unified approach to Fuzzy Graph Problems," Fuzzy Sets and Systems 125, 355–368.
- [2].Bortolan, G. and R. Degani. (1985). "A review of some methods for ranking fuzzy subsets," Fuzzy Sets and Systems 15, 1–19.
- [3].Chen, S.-H. (1985). "Ranking Fuzzy Numbers with Maximizing Set and Minimizing Set," Fuzzy Sets and Systems 17, 113–129.
- [4].Cheng, C.-H. (1998). "A New Approach for Ranking Fuzzy Numbers by Distance Method," Fuzzy Sets and Systems 95, 307–317.
- [5].Delgado, M., J. L. Verdegay, and M. A. Vila. (1988). "A Procedure for Ranking Fuzzy Numbers using Fuzzy Relations," Fuzzy Sets and Systems 26, 49–62.
- [6].Dubois, D. and H. Prade. (1980). Fuzzy Sets and Systems: Theory and Applications. Academic Press, New York.
- [7].Dubois, D. and H. Prade. (1983). "Ranking Fuzzy Numbers in the Setting of Possibility Theory," Information Sciences 30, 183–224.
- [8].Ishibuchi, H. and H. Tanaka. (1990). "Multiobjective Programming in Optimization of The Interval Objective Function," European Journal of Operational Research 48, 219–225.
- [9].Klein, C. M. (1991). "Fuzzy Shortest Paths," Fuzzy Sets and Systems 39, 27–41.
- [10].Koczy, L. T. (1992). "Fuzzy Graphs in the Evaluation and Optimization of Networks," Fuzzy Sets and Systems 46, 307–319.
- [11].Li, Y., M. Gen, and K. Ida. (1996). "Solving Fuzzy Shortest Path Problem by Neural Networks," Comput. Ind. Eng. 31, 861–865.
- [12].Lin, K. and M. Chen. (1994). "The Fuzzy Shortest Path Problem and its Most Vital Arcs," Fuzzy Sets and Systems 58, 343–353.

- [13].Okada, S. and M. Gen. (1993). "Order Relation Between Intervals and its Application to Shortest Path Problem," *Comput. Ind. Eng.* 25, 147–150.
- [14].Okada, S. and M. Gen. (1994). "Fuzzy Shortest Path Problem," *Comput. Ind. Eng.* 27, 465–468.
- [15].Okada, S. and T. Soper. (2000). "A Shortest Path Problem on a Network with Fuzzy Arc Lengths," *Fuzzy Sets and Systems* 109, 129–140.